

UNIWERSYTET WARSZAWSKI
WYDZIAŁ PRAWA I ADMINISTRACJI

Katarzyna Sikora

**KONTROLA KONSTYTUCYJNOŚCI PRAWA.
MODEL POLSKI I SZWEDZKI.**

Autoreferat rozprawy doktorskiej

Promotor: dr. hab. Ryszard Piotrowski, prof. UW

Warszawa 2024

Temat pracy

Tematem pracy jest „Kontrola konstytucyjności prawa. Model polski i szwedzki”. Kontrola konstytucyjności prawa, jest jednym z czynników wpływających na demokracje konstytucyjne, ale również mającym wpływ na istnienie konstytucjonalizmu w danym kraju. Podstawą demokracji konstytucyjnych jest przywiązanie do zasad demokracji, praworządności, trójpodziału władzy w celu ochrony praw i wolności obywateli. Kontrola konstytucyjności prawa jest kluczowym mechanizmem w demokratycznych systemach prawnych, mającym na celu zapewnienie, że wszystkie akty prawne są zgodne z konstytucją. Kontrola konstytucyjności prawa może przybierać różne formy i wykorzystywać różne mechanizmy prawne. Rozróżnia się modele scentralizowane i zdecentralizowane kontroli konstytucyjności prawa. Jednak modele te, mimo swoich licznych zalet, mogą również napotykać na specyficzne zagrożenia i wyzwania wynikające z ich uwarunkowań i praktycznego stosowania.

Wybór tematu pracy

W większości państw demokratycznych istnieją mechanizmy kontroli konstytucyjności prawa. Są one zróżnicowane i przedstawiają różne modele kontroli zgodności prawa z ustawami zasadniczymi, tj. model scentralizowany, którego zwolennikiem był przede wszystkim Hans Kelsen i model zdecentralizowany, w którym kontrola konstytucyjności jest badana przez różne organy państwowe. W pracy skupiłam się na porównaniu dwóch systemów kontroli konstytucyjności prawa w demokracjach konstytucyjnych, na przykładach Polski i Szwecji. W rozprawie dokonałam analizy trzech istotnych aspektów dotyczących tego zagadnienia. Pierwszym jest charakterystyka aktów prawnych poddawanych kontroli przez obydwa kraje. Drugim jest omówienie różnych modeli kontroli konstytucyjności prawa. Trzecim jest ochrona i wzmocnienie kontroli konstytucjonalności prawa w Polsce i Szwecji.

System kontroli konstytucyjności w Polsce opiera się na modelu, w którym Trybunał Konstytucyjny ma wyłączną kompetencję do badania zgodności prawa z konstytucją państwa. Jest to model scentralizowany, podobny do tego, który funkcjonuje w wielu innych krajach europejskich, takich jak Niemcy czy Włochy. Trybunał Konstytucyjny jest niezależnym organem, co czyni go głównym autorytetem w zakresie kontroli zgodności prawa z normami konstytucyjnymi. Polski Trybunał Konstytucyjny odgrywał przez lata istotną rolę w utrzymaniu zasady praworządności. W ostatnich latach Trybunał Konstytucyjny stał się jednak

przedmiotem poważnych kontrowersji politycznych. Próby pozakonstytucyjnego wpływania na skład Trybunału i jego orzeczenia wbrew konstytucji doprowadziły do oskarżeń o zagrożenie dla praworządności i zasady demokratycznego państwa prawnego. Spowodowało to debatę na temat niezależności Trybunału i jego roli w państwie, która to debata ma wpływ na ocenę skuteczności gwarancji ochrony praw i wolności obywateli Polski i Szwecji.

Szwecja ma zdecentralizowany model kontroli konstytucyjności prawa, w którym sądy powszechne i sądy administracyjne mają obowiązek badania zgodności ustaw z konstytucją. W tym kraju nie ma specjalnego sądu konstytucyjnego, co oznacza, że wszystkie sądy mogą dokonywać kontroli konstytucyjności, gdy napotykać na potencjalny konflikt między prawodawstwem a konstytucją. Szwedzkie sądy są bardzo powściągliwe w kwestii stwierdzenia sprzeczności ustaw z konstytucją, co ma swoje podłoże w tradycji i głębokim poszanowaniu dla zasady powściągliwości i zaufaniu do władz publicznych. Prawo do kontroli konstytucyjności prawa w Szwecji było stosowane w przypadkach, gdy pojawiały się pytania o zgodność regulacji z Europejską Konwencją Praw Człowieka lub prawem Unii Europejskiej, a nie prawem krajowym z konstytucją włącznie, na przykład w sprawach związanych z wolnością wypowiedzi, ochroną przed dyskryminacją, czy prawem do sprawiedliwego procesu, co zostało przedstawione w dalszej części pracy. W ostatnich latach jednak prawo do kontroli konstytucyjności prawa w Szwecji zyskało większe znaczenie, szczególnie w kontekście praw podstawowych i ochrony swobód obywatelskich.

Polska i Szwecja reprezentują dwa różne modele kontroli konstytucyjności prawa. W obu krajach kontrola konstytucyjności odgrywa istotną rolę w ochronie praw konstytucyjnych, ale różnią się one pod względem metod i skutków tej kontroli, zwłaszcza w kontekście zakresu ingerencji w ustawodawstwo, co zostało przeze mnie opisane w pracy.

Cel i tezy pracy

Celem pracy jest odpowiedź na pytanie czy powierzenie kompetencji do kontroli konstytucyjności prawa sądom powszechnym, zapewnia wystarczającą gwarancję ochrony praw człowieka i obywatela? Chodzi także o odpowiedź na pytanie w jakim kierunku w zakresie wzmocnienia kontroli konstytucyjności prawa powinny zmierzać Polska i Szwecja?

Problematyka kontroli konstytucyjności prawa poruszana była w przeszłości przez Hansa Kelsena. Na podstawie jego poglądów powstał model kontynentalny kontroli konstytucyjności prawa. Twierdził on, że: „W praktyce organ ustawodawczy czuje się wszak

swobodnym twórcą prawa, a nie organem stosowania prawa związanym z konstytucją, mimo że jest takim z punktu widzenia idei leżącej u jego podstaw. Skoro tak, to nie można czynić samego parlamentu gwarantem tej idei. Zatem tylko organ odrębny od ustawodawcy, niezależny od niego oraz od każdego innego dzierżyciela władzy państwowej może być powołany do unieważnienia niezgodnych z konstytucją aktów ustawodawczych. Na tym polega instytucja sądu konstytucyjnego“.

Celem pracy jest udzielenie odpowiedzi na pytania:

- czy powierzenie kompetencji do kontroli konstytucyjności prawa organowi innemu niż sąd konstytucyjny np. sądom powszechnym, zapewnia wystarczającą gwarancję ochrony praw człowieka i obywatela?
- Czy Polska i Szwecja gwarantują ochronę konstytucyjnych praw i wolności jednostki przed nadmierną ingerencją władz publicznych?
- Czy obywatel Królestwa Szwecji, ze względu na liczne rozbieżności w orzecznictwie sądowym może mieć poczucie sprawiedliwości?
- Jaki model kontroli konstytucyjności prawa lepiej gwarantuje obywatelowi realizację praw i wolności?
- Czy sąd konstytucyjny jest gwarancją ochrony praw człowieka i obywatela?

Ostatnie pytanie wydaje się szczególnie zasadne w Polsce w czasach kontrowersji związanych z Trybunałem Konstytucyjnym.

Praca dotyczy szeregu problemów związanych z relacjami między prawem a polityką.

Przedmiot pracy

W państwie demokratycznym system prawa powinien być spójny, opierać się na stabilnych fundamentach i sam w sobie stanowić gwarancję poszanowania praw i wolności człowieka i obywatela, a więc powinien być wyposażony w narzędzia do kontroli konstytucyjności prawa. Konstytucyjność prawa ma kluczowe znaczenie w demokratycznych systemach prawnych. Zdefiniowanie tego terminu sprowadza się do zagadnień, które stanowią przedmiot mojej pracy, takich jak:

- istota i charakter konstytucji,

- ochrona konstytucyjna praw i norm w całym systemie prawnym, bez względu na rodzaj organów zajmujących się kontrolą konstytucyjności, w zależności od specyfiki danego kraju,
- istota ochrony konstytucyjności.

Struktura i funkcjonowanie organów zajmujących się kontrolą konstytucyjności ustaw różnią się w zależności od specyfiki systemu prawnego danego kraju. W pracy porównano model kontynentalny, którego przedstawicielem jest Polska z systemem skandynawskim, występującym w Szwecji, w której brak centralnego organu powołanego do kontroli konstytucyjności prawa.

Przedmiotem pracy nie jest charakterystyka ogólna konstytucyjności prawa, a analiza różnic, jakie występują w zakresie kontroli konstytucyjności prawa i w systemie organów kompetentnych do przeprowadzania tej kontroli w dwóch europejskich demokracjach konstytucyjnych, reprezentujących różne modele kontroli konstytucyjności prawa, w tym model zdecentralizowany, a więc kontroli rozproszonej między różne organy władzy publicznej, który występuje w Szwecji.

Materiały źródłowe

Wykorzystane w pracy materiały obrazują problemy, na jakie narażone są demokracje konstytucyjne we współczesnym świecie, w którym wzajemnie oddziałują na siebie prawo i polityka. Ze względu na wielokulturowość przedmiotu badań zostały wykorzystane źródła wtórne, które przetłumaczono na język polski. Uwzględnienie tych źródeł jest niezbędne dla zrozumienia poruszanej kwestii. Praca wymagała w dużym stopniu analizy tekstów prawnych i literatury prawniczej.

W rozprawie znalazły się przykłady kontrowersyjnego orzecznictwa zarówno Trybunału Konstytucyjnego, jak również sądów szwedzkich, obrazujące niespójność orzecznictwa sądów szwedzkich oraz problem określony jako „kryzys konstytucyjny” w Polsce.

Czytelnik pozostaje wobec dylematu, czy rzeczywiście centralny organ, jakim jest Trybunał Konstytucyjny, jest niezawodnym organem kontroli konstytucyjności porządków

prawnych? Czy też system zdecentralizowanej kontroli konstytucyjności prawa, znajdujący zastosowanie w Szwecji, stanowi równorzędną gwarancję ochrony praw i wolności obywateli?

Metody badawcze i struktura rozprawy

Przedmiotem pracy jest zweryfikowanie hipotezy, zgodnie z którą efektywność modelu kontroli konstytucyjności prawa jest zależna od kultury politycznej i prawnej, uwarunkowanej przeszłością kraju. Chodzi także o zweryfikowanie hipotezy zakładającej, że sądy konstytucyjne, czy też inne organy centralne kontrolujące konstytucyjność prawa, zapewniają lepszą gwarancję praw człowieka i obywatela, niż system kontroli zdecentralizowanej, pod warunkiem, że nie są narażone na polityzację centralnego organu sądowego. Przedstawiłam dwa modele badania konstytucyjności prawa oraz przegląd aktów prawnych podlegających kontroli konstytucyjności, zarówno w Polsce jak i w Szwecji, jak również udział w kontroli konstytucyjności prawa poszczególnych organów państwa i ich kompetencje w Polsce i w Szwecji. W pracy podjęłam próbę określenia roli sądownictwa konstytucyjnego oraz ustalenia, czy jest ono wystarczającą gwarancją ochrony praw i wolności człowieka i obywatela w zmiennych uwarunkowaniach współczesności.

W pracy posłużyłam się przede wszystkim metodą formalno-dogmatyczną. Praca wymagała w dużym stopniu analizy tekstów prawnych i literatury prawniczej dla ustalenia jakie gwarancje ochrony praw i wolności człowieka obydwa kraje zapewniają. Wymagała ustalenia, który z modeli kontroli konstytucyjności prawa reprezentowany przez obie demokracje konstytucyjne zapewnia większe gwarancje poszanowania praw i wolności człowieka, a tym samym stabilizuje i umacnia demokracje danego kraju. A jeśli zabezpieczenia konstytucji nie są wystarczające, to jakie środki należałoby podjąć w celu umocnienia konstytucjonalizmu? Czy wprowadzenie zmian nie naruszyłoby zasady suwerenności narodu, na której to zasadzie obydwie ustawy zasadnicze są oparte?

Należało zatem dokonać przeglądu obowiązujących przepisów prawnych, przeanalizowania spójności i efektywności norm prawnych, oceny struktur systemów prawnych Polski i Szwecji, a więc zastosowania metody systemowej.

W pracy została zastosowana również metoda komparatystyczna, potrzebna do rozważenia dylematu wyboru pomiędzy zapewnieniem właściwej gwarancji praw i wolności przez centralny organ konstytucyjny, jakim jest Trybunał Konstytucyjny, a powierzeniem władzy sądowniczej sprawowania kontroli konstytucyjności prawa. Istniejące różnice należy

porównać i scharakteryzować, by na tej podstawie ocenić skuteczność różnych systemów kontroli konstytucyjności prawa jako gwarancji praw i wolności człowieka.

Prawo konstytucyjne danego kraju najlepiej zrozumieć biorąc pod uwagę historię, politykę i kulturę tego kraju. W tym celu wykorzystałam metodę historyczno-opisową, niezbędną do przeprowadzenia pełnej analizy dylematu przedstawionego w pracy. Metoda zarówno porównawcza, jak i historyczno-opisowa, wydają się właściwe z perspektywy globalizacji i ujednociania prawa, zwłaszcza w demokracjach konstytucyjnych należących do Unii Europejskiej. Pomimo istnienia wspólnych wartości i poszanowania dla podstawowych praw człowieka różne kraje Unii Europejskiej kształtują model kontroli konstytucyjności w odmienny sposób.

W części pracy, która została poświęcona definicji demokracji i konstytucjonalizmowi podjęto próbę wyjaśnienia znaczenia podstawowych zasad demokracji i ich związku z kontrolą konstytucyjności prawa. Zaprezentowano akty prawne, które są poddawane kontroli konstytucyjności prawa i organy kontrolne zobligowane do kontroli konstytucyjności prawa w obu demokracjach konstytucyjnych. W celu analizy skuteczności funkcjonowania poszczególnych mechanizmów posłużyłam się metodą instytucjonalno-prawną.

W ostatniej części pracy przedstawiono problematykę zagrożeń i wyzwań jakie stoją przed poszczególnymi organami powołanymi do kontroli konstytucyjności prawa w Polsce i Szwecji. Zostały porównane modele demokracji, system kontroli konstytucyjności prawa oraz sposób rządzenia w obu krajach.

Rządy same w sobie nie mogą być gwarantem konstytucyjności. System prawa w Szwecji, Polsce czy w każdym demokratycznym kraju, w celu ochrony praw i wolności jednostki i stania na straży prawa musi tworzyć spójną całość i posiadać właściwe instrumenty kontroli konstytucyjności prawa. Instrumenty te wynikają ze specyfiki, historii i kultury danego państwa. W Szwecji nie zdecydowano się na przyjęcie idei Hansa Kelsena i powołanie jednego centralnego organu stojącego na straży konstytucyjności prawa. Królestwo Szwecji wybrało odmienny kierunek i przyjęło zdecentralizowany model kontroli konstytucyjności prawa. Jest on na pewno bardziej skomplikowany w praktyce i wielopłaszczyznowy, gdyż oprócz sądów powszechnych i administracyjnych najważniejszą rolę odgrywa kontrola wewnątrzparlamentarna, stosowana jeszcze w toku procesu legislacyjnego. Dodatkowe organy ochrony prawa tj. Ombudsmeni czy też Rada Prawa, posiadająca kompetencje kontroli prewencyjnej konstytucyjności prawa, odgrywają znaczącą rolę dla zapewnienia bezpieczeństwa w całym systemie prawa. Polska natomiast przyjęła kontynentalny model kontroli konstytucyjności prawa, w którym Trybunał Konstytucyjny orzeka o zgodności norm

prawnych z konstytucją. Trybunał jest organem centralnym w procesie kontroli konstytucyjności prawa.

Wnioski

Analiza badawcza kontroli konstytucyjności prawa w Polsce i w Szwecji wymaga głębszego zrozumienia postrzegania konstytucji i mechanizmów kontroli konstytucyjności prawa w obu krajach. W tym celu należy scharakteryzować poszczególne systemy prawne, mechanizmy kontroli konstytucyjności prawa i praktyczne konsekwencje funkcjonowania tych mechanizmów. Kontrola konstytucyjności prawa w Polsce i Szwecji opiera się na różnych modelach, które odzwierciedlają odmienne podejścia do ochrony porządku prawnego i kontroli konstytucyjności. Mimo że oba systemy mają na celu zagwarantowanie, że ustawodawstwo jest zgodne z konstytucją, różnice strukturalne i proceduralne wpływają na sposób, w jaki ten cel jest realizowany.

W przeciwieństwie do Polski, Szwecja nie posiada odrębnego organu kontroli konstytucyjności prawa. Funkcja kontroli konstytucyjności prawa jest rozproszona i może być realizowana zarówno przez sądy powszechne i administracyjne, jak też przez parlament i inne organy władzy publicznej. Sądy powszechne mają prawo oceniać zgodność przepisów z konstytucją i mogą odmówić stosowania prawa, które uznają za niezgodne z konstytucją. W praktyce jednak sądy rzadko korzystają z tej możliwości, co wynika z kultury prawnej i zasad umiarkowanego sądownictwa. Szwedzki parlament, Riksdag, ma prawo do uchwalania i zmieniania prawa w taki sposób, aby było ono zgodne z konstytucją. W przypadku naruszenia konstytucji przez akty prawne, Riksdag może podjąć decyzje korygujące. Innym organem kontroli konstytucyjności prawa w Szwecji jest Rada Prawa. Jest ona organem doradczym dla parlamentu, który ocenia projekty ustaw pod kątem ich zgodności z konstytucją przed przyjęciem aktu normatywnego przez Riksdag. Rozwiązanie to sprzyja bardziej rozproszonej i elastycznej kontroli, ale jednocześnie może zagrażać spójności orzecznictwa. Szwecja unika politycznych napięć związanych z centralną instytucją kontrolną, co sprzyja stabilności, jednak brak ostatecznego, jednoznacznego mechanizmu unieważniania ustaw sprawia, że kontrola jest bardziej ograniczona.

Stosowana w Polsce skoncentrowana i formalna kontrola konstytucyjności prawa zapewnia przede wszystkim spójność orzecznictwa i interpretacji konstytucyjnych. Daje też możliwość unieważnienia niekonstytucyjnych aktów prawnych, co ma bezpośrednie skutki

prawne i społeczne. Zapewnia też dodatkową ochronę prawną praw i wolności obywateli w postaci skargi konstytucyjnej. Z drugiej jednak strony system ten nie jest pozbawiony wad. Istnieje ryzyko polityzacji Trybunału Konstytucyjnego, co może wpływać na jego niezależność i wiarygodność. Długi czas rozpatrywania skarg może ograniczać skuteczność ochrony praw obywateli. Kontrola nad decyzjami Trybunału Konstytucyjnego jest ograniczona, gdyż jego orzeczenia są wiążące i ostateczne.

W Polsce, ze względu na centralizację kontroli konstytucyjności, niezależność Trybunału Konstytucyjnego staje się kluczowym zagadnieniem. Polityczne próby wpływania na skład i orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego mogą prowadzić do kryzysów związanych z praworządnością i podważaniem zaufania do tego organu. Stąd w modelu polskim istnieje większe ryzyko, że kontrola konstytucyjna stanie się narzędziem realizacji celów politycznych.

W Szwecji natomiast zdecentralizowana kontrola konstytucyjności prawa pozwala na większą elastyczność, jak również adaptacyjność w interpretacji prawa. Z kolei mniejsze sformalizowanie i mniejsze upolitycznienie systemu zmniejszają ryzyko polityzacji sądownictwa. Inną ważną zaletą szwedzkiego systemu kontroli konstytucyjności prawa jest prewencyjny charakter kontroli, poprzez opiniowanie projektów ustaw przez Radę Prawa, która składa się z osób z wykształceniem prawniczym, co daje poczucie rzetelności i profesjonalności w wydawaniu opinii prawnych. System taki z pozoru jest zupełnie bezstronny, ale nie da się ukryć jego zależności od władzy politycznej.

Przeprowadzone analizy prowadzą mnie do wniosku, że słabą stroną szwedzkiego systemu jest mimo wszystko brak centralnego organu, co może prowadzić do różnic w wykładni prawa i interpretacji przepisów między różnymi organami władzy upoważnionej do kontroli jego zgodności z konstytucją. Natomiast mniejsza formalizacja może prowadzić do braku jednolitości w ochronie praw obywateli. Najistotniejszą wadą szwedzkiego systemu kontroli konstytucyjności jest ograniczona możliwość unieważniania niekonstytucyjnych aktów prawnych w drodze sądowej, co może prowadzić do dłuższego funkcjonowania niezgodnych z konstytucją przepisów prawnych.

W systemach demokratycznych brak sądowej kontroli konstytucyjności prawa sprowadza ryzyko ujednoczenia władzy. Przy braku niezależnego strażnika konstytucyjnego jakim jest niewątpliwie właściwie działający sąd konstytucyjny, istnieje podejrzenie rozstrzygania spraw na korzyść większości rządzącej państwem, ponieważ nikt nie może przeszkodzić takiej władzy w postępowaniu zgodnie z jej interpretacją konstytucji. W rezultacie może to doprowadzić do konfliktów pomiędzy władzami w kraju, a w ostateczności zagrozić jego stabilności. Kraje, które wprowadziły sądy konstytucyjne, doceniają orzecznictwo

konstytucyjne i jego kompetencje ograniczające inne władze w kraju, co pozwala unikać konfliktów i równoważyć władze.

Kolejnym wnioskiem wynikającym z analizy jest to, że oba modele kontroli konstytucyjności prawa reprezentują różne koncepcje podejścia do badania konstytucyjności prawa. Każdy z nich ma swoje cechy unikalne, zalety i wady. Polski model, sformalizowany i scentralizowany, zapewnia spójną ochronę konstytucji, ale jest podatny na polityzację. Szwedzki model, zdecentralizowany i bardziej elastyczny unika tego ryzyka, ale może prowadzić do braku jednolitości zarówno w orzecznictwie, jak i w stosowaniu konstytucji. Państwo szwedzkie, choć korzysta z prewencyjnej ochrony aktów prawnych przez parlament, to element polityzacji w systemie prawnym jest niepodważalny, co nie daje wystarczającej gwarancji zabezpieczenia prawa. Kontrola konstytucyjności prawa w Szwecji przez sądy powszechne jest stosunkowo ograniczona i rzadko wykorzystywana.

Po analizie badanego materiału uznałam, że sądy konstytucyjne są właściwym organem sprawowania kontroli konstytucyjności prawa w kraju, gdyż zapewniają jednolitość orzecznictwa i gdyby działały zgodnie z normami konstytucyjnymi, to niezależność oraz niezawisłość sędziów dawałyby największą gwarancję ochrony praw i wolności obywateli. Obecnie, w warunkach trwającego od 2015 r. kryzysu konstytucyjnego w Polsce, odbudowa zaufania do Trybunału Konstytucyjnego wymagałaby szerokiej współpracy naczelných organów w państwie przy pełnym poszanowaniu zasad konstytucji i praw człowieka i obywatela oraz odpolitycznienia wyboru sędziów do Trybunału Konstytucyjnego. Szerzący się w ostatnich latach w Europie populizm stwarza głębokie zagrożenie dla niezawisłości sędziów i niezależności sądów. Odbudowa kontroli konstytucyjności prawa będzie wymagać fundamentalnych zmian i powrotu do podstaw demokratycznego państwa prawa. Niniejsza praca potwierdza też aktualność debaty prowadzonej przez Hansa Kelsena i Carla Schmitta w XX w. Jak widać przed współczesnym światem pojawiają się dokładnie te same problemy, którym musimy stawić czoła. W przeciwnym razie porządek prawny może pogrążyć się w chaosie, a Polska znajdzie się w sytuacji niemalże bez wyjścia jak to ma miejsce obecnie w trakcie „kryzysu konstytucyjnego”.

Demokracja jest władzą większości, ograniczoną przez prawa i wolności człowieka spisane w konstytucji. Władza suwerena jest ograniczona przez samo istnienie konstytucji i prawo, z którego wywodzi się legitymacja sędziów do sprawowania władzy sędziowskiej. Jedynie sędziowie są w sposób legalny uprawnieni do tego, by hamować władzę ustawodawczą i wykonawczą w razie ewentualnego nadużycia władzy. Najbliższa historia pokaże w jakim kierunku podąży konstytucjonalizm Polski i czy uda się odbudować autorytet Trybunału

Konstytucyjnego. Alternatywą mogłoby być nadanie dodatkowych kompetencji sądom powszechnym i administracyjnym do kontroli konstytucyjności prawa tak, jak ma to miejsce w Szwecji.

W świetle przeprowadzonej analizy obecnie nie jest możliwe jednoznaczne stwierdzenie, który z powyższych modeli kontroli konstytucyjności prawa jest bardziej skuteczny i wypełnia przesłanki gwaranta ochrony praw i wolności obywateli. Skłaniam się jednak ku twierdzeniu, że legalnie i niezależnie działający oraz odpolityczniony Trybunał Konstytucyjny byłby najlepszym rozwiązaniem dla demokratycznego państwa prawa, aczkolwiek można byłoby się zastanowić nad poszerzeniem kompetencji sądów powszechnych, tak by wprowadzić dodatkowe mechanizmy mające na celu zabezpieczenie gwarancji poszanowania praw obywateli. To, w jaki sposób miałyby one funkcjonować i jaką formę przyjąć, nie jest tematem niniejszej pracy. Odpolitycznienie Trybunału Konstytucyjnego wymagałoby wprowadzenia odpowiednich zmian konstytucyjnych, co stanowi przedmiot wielu debat.

Wprowadzenie zmian w konstytucji, które ograniczyłyby wpływ polityczny na proces wyboru sędziów, mogłoby wzmocnić niezależność Trybunału Konstytucyjnego i sprawić, że będzie on działał w interesie ochrony praw i wolności obywatelskich, a nie realizacji interesów politycznych. Jednym z kluczowych filarów nowoczesnej demokracji jest zasada równowagi i wzajemnego ograniczania się władz na zasadzie checks and balances. Obecnie istnieje ryzyko, że Trybunał Konstytucyjny pod wpływem polityków, przestaje pełnić swoją funkcję kontrolną wobec władzy ustawodawczej i wykonawczej. Dlatego też nie dziwi rezultat przeprowadzonej przeze mnie ankiety, w której aż 84% respondentów w Polsce odczuwa zagrożenie dla demokracji w związku z brakiem niezawisłości sędziów.

Zmiany w konstytucji mające na celu ograniczenie politycznego wpływu na Trybunał Konstytucyjny mogłyby przywrócić jego rolę jako niezależnego organu kontrolującego nie tylko prawa, ale również w istocie zgodność działań władz publicznych z konstytucją. Zmiany w Konstytucji RP, mające na celu odpolitycznienie Trybunału Konstytucyjnego, są kluczowe dla zapewnienia jego niezależności i skuteczności. Ograniczenie wpływów politycznych na Trybunał Konstytucyjny wzmocniłoby jego rolę jako niezależnego strażnika konstytucji, przywracając zaufanie społeczne, zwiększając równowagę między władzami i chroniąc praworządność w Polsce. Zmiany te mogłyby również prowadzić do bardziej przejrzystego i sprawiedliwego procesu wyboru sędziów oraz wzmocnienia ich niezawisłości w orzekaniu, co jest kluczowe dla prawidłowego funkcjonowania demokratycznego państwa prawnego.

Model kontroli konstytucyjności w Polsce, z centralnym sądem konstytucyjnym, oferuje jednoznaczną i silną formę kontroli prawodawstwa, ale jest narażony na ryzyko politycznych wpływów. Z kolei szwedzki model zdecentralizowany, który opiera się na sądach powszechnych, charakteryzuje się większą niezależnością i rozproszeniem władzy, ale mniejszą skutecznością w unieważnianiu ustaw. Oba systemy mają swoje zalety i wady, a ich wybór zależy od tego, jakie priorytety mają poszczególne państwa – stabilność prawa i niezależność sądów, czy bardziej jednoznaczną i szybką kontrolę konstytucyjności ustaw. Należy jednak podkreślić, że wybór modelu jest ściśle związany z tradycją prawną, polityczną oraz kulturową każdego kraju. Wynika także ze specyficznych potrzeb w zakresie ochrony konstytucji i praw obywatelskich. Przeprowadzona analiza wykazała trafność hipotezy, w myśl której skuteczność kontroli konstytucyjności prawa zależy nie tylko od struktury instytucjonalnej, ale także od kultury prawnej społeczności obu krajów i poziomu niezależności sądownictwa w danym państwie.